

gelses og de økonomiske og sociale forhold. Kun Aksel E. Christensen har afsat en smule plads til disse emner; ellers møder læseren dem kun i tilfældige strøbemærkninger og bisætninger. Er dette mon ikke et symptom på, at kulturhistorien har en urimeligt ringe plads i universiteternes historieundervisning?

Med dette forbehold på kulturens vegne skal bogen være varmt anbefalet, også til læsere uden for faghistorikernes kreds – og måske endda allermest der. Den giver nemlig den historisk interesserede lægmand en enestående mulighed for at trænge ind i historikerens arbejdsværelse. Den slår bro mellem historieforskning og historieskrivning.

Olaf Olsen

Knytlingesaga. Knud den Store, Knud den Hellige, deres mænd, deres slægt.

Oversat af Jens Peter Ægidius. (G. E. C. Gad, 1977). 160 + 43 s.

Forskningen i den islandske Knytlingesaga har længe fulgt to traditioner, den historiske og den filologiske. Mellem dem er der et svælg befæstet, som endnu ingen har kunnet overskride: Historikernes Knytlingesaga er et kompilationsværk, interessant ved trofast at afskrive gamle og autoritative kilder som Ari Frode og en dansk rigskrønike, der også er brugt af Saxo. Filologernes Knytlingesaga er i grunden et digterværk, en sen gendigtning af sene gendigtende værker som Heimskringla og Gesta Danorum, måske endda skrevet af en rigtig skjald! Med een – utilgængelig – oversættelse fra 1829 har de færreste historikere været i stand til selv at tage stilling i sagen. Den nys udgivne oversættelse af Knytlingesaga vil derfor blive et længe savnet arbejdsredskab for historisk forskning og pædagogik, skønt den på godt og ondt er filologisk.

Til det gode hører, at selve oversættel-

sen er fremragende læseværdig. Det angribelige er udgavens apparat. Det er ganske tilfældigt, hvad man finder for godt at skrive noter om, og så er oplysningerne ofte utilstrækkelige eller vildledende: Sven Estridsøns dødssted, Suderup, bliver ikke identificeret (= Søderup, Hjordkær sogn, Sønderjylland), skønt det kendes fra Ælnoth og beviser sagaens anvendelse af hans værk. Personer bliver endnu ringere annoteret end stednavne. Mange sagsforhold forklares forkert, f.eks. tolkes sagaens gådefulde, men konsistente drejning af verdenshjørnerne, hvorved »nord« står for øst, »øst« for syd o.s.v., ganske uretfærdigt som manglende stedsans. Det totale fravær af henvisninger til litterære paralleller hos Saxo, Ælnoth og de norrøne historieværker forringer værkets anvendelighed. Ingen af disse oplysninger kan findes samlet andre steder. Bibliografien henviser alene til filologers værker og yder end ikke indirekte hjælp.

Indledningen gør rede for udgavens helhedssyn og viser, at noteapparatets mangler er en logisk følge af udgavens plan: Knytlingesaga opfattes som et digterværk, beregnet til fornøjelig oplæsning, men ikke tænkt som historieskrivning. Der er ingen omtale, endsige diskussion, af Curt Weibulls eller Svend Ellehøjs synspunkter. Sagaen siges både at være utilforladelig som historie og unøjagtig i sin geografi. Der er ingen omtale af dens betydelige topografiske kundskaber og deraf følgende værdi for stednavneforskningen – ingen omtale af dens indgående kendskab til historiske bipersoner som Olaf Glug og Nikolaus Dotta – ingen sans for, at Knytlingesagas kildeforhold kunne være et spændende forskningsobjekt – og slet ingen opfordring til selv at forske videre.

Udgiverne af denne dejlige oversættelse kunne have tjent et historisk sindet publikum bedre ved ikke at lade Knytlingesaga lukke sig om sin egen litterære

virkelighed. Det havde været pædagogisk at hjælpe læseren til selv at gå på opdagelse. Og det havde været hæderligt i det mindste at nævne, at der eksisterer en videnskabelig diskussion omkring Knytlingesagas brug af kilder.

Rikke Malmros

Diplomatarium Danicum. 1. række, 3. bind. 1. del: Diplomer 1170–1199. 2. del: Epistolæ abbatis Willelmi. Ved C. A. Christensen, Herluf Nielsen og Lauritz Weibull (†). (C. A. Reitzels Boghandel, 1976 og 1977). 613 s.

Det danske Sprog- og Litteraturselskabs udgave af diplomatariet skrider regelmæssigt frem. Det nu foreliggende bind, der af praktiske grunde er delt i to, men har fælles register, svarer til det foregående for tiden 1053–1169, og benytteren har stadig grund til at glæde sig over den dygtighed og lærdom, hvorved stoffet er lagt til rette. Adskillige diplomer har krævet lange og tidrøvende undersøgelser, før de kunne fremlægges. Eksempelvis er det nu klarlagt, at det ene af Absalons stadfæstelser af biskops Svends testamente i Øm klostres krønike er uægte, og at således biskop Tyge af Århus, der i krøniken afmales som munkenes uretfærdige plageånd, i det mindste havde ret i sin påstand om, at klostret havde skrivere, som kunne udfærdige, hvad det ønskede. Også i dateringen kan udgiverne møde med forbedringer. Cølestinus den 3.s stadfæstelse på Knud den 6.s gave til Ribe kirke, der i Oluf Nielsens udgave af »Oldemoder« fra 1869 dateres til 1193, får nu det rette årstal 1197.

I abbed Vilhelms breve møder man andre aktstykker end almindeligt. Ved et diplom forstår de fleste et retsstiftende dokument. Vilhelm, den senere helgenkårede augustiner fra Frankrig, døde 1203 (?) og er særlig kendt som leder af Æbelholt. Han har efterladt sig en række breve af mere privat karakter, der langt bedre

end beskrivelsen af hans liv og mirakler lader læseren få et indblik i hans personlighed, og derigennem lærer man ham at kende som en af de fremmede, som var med til at gøre Valdemarernes tid til en frodig kulturperiode. I stedet for diplomernes konventionelle form møder man her beskrivelser fra et menneske, der inden for brevstilens mere løse ramme får plads for sine meninger.

Registrene omfatter en person- og en stednavnefortegnelse og er som i de andre bind omhyggelige og oplysende. Det kan kun blive et fromt ønske, om der også havde været et sagregister. Vanskelighederne ved at affatte det er iøjnefaldende. Det er næsten umuligt at begrænse, fordi næsten alt kan tages med, hvis man vil udtømme teksterne, men omvendt kan også meget udelades, hvis man vælger et mere snævert synspunkt i udtagningen af stikordene. Diplomatariet omfatter nu så mange bind, at det er umuligt at læse dem alle igennem, når man skal undersøge, hvor en sag eller et sagforhold er omtalt. Hverken Kr. Erslevs udgave af de middelalderlige testamenter eller udgaven af gilde- og lavsskråer kan bruges som hjælpemiddel, da de ganske vist har udførlige registre, men kun omfatter en ubetydelighed af, hvad diplomatariet indeholder. I Oluf Nielsens udgave af Codex Esromensis har man samlet personer, steder og sager i et fælles register; men denne udvej bør næppe efterlignes.

Helge Søgaard

Erik Kjersgaard: *Mad og øl i Danmarks middelalder*. (Nationalmuseet, 1978), 217 s.

Det er for tiden mode at beskæftige sig med vikingetiden og middelalderen, og denne interesse er blevet skærpet ved Nationalmuseets udstilling i Brede 1976 om det daglige brød i den sidste periode. Udstillingen har krævet adskillige forarbejder, og forfatteren, der har ledet op-